

Cubakrisen – på randen af atomkrig

I 1959 havde den cubanske venstreorienterede revolutionære Fidel Castro (1926-2016) sammen med en gruppe oprørere væltet Cubas regering med væbnet magt. Castro havde igennem en år-række ledet oprøret mod landets præsident, Fulgencio Batista (1901-73), som han beskyldte for korrupsion og tyranni. Det nye styre var ikke erklæret kommunistisk, men Castro var venstreorienteret og gik ind for en række sociale reformer, der skulle sikre større lighed blandt landets borgere. Ligeledes blev der gjort storstilede forsøg på at udrydde analfabetisme, forbedre sundhedsvæsenet og fremme kvinders vilkår og rettigheder. En række jordreformer betød, at udenlandske jordejere mistede deres ejendom, fordi al udenlandsk ejendom blev nationaliseret. Det vil sige at privat ejendom blev frataget med magt og overgivet til den cubanske stat. Det gik ud over flere amerikanske privatpersoner og virksomheder. USA blev derfor meget kritisk over for det nye regime og valgte at afbryde forbindelserne til Cuba og indefryse Cubas økonomiske midler i USA. Reaktionen var forudsigelig, og Cuba valgte at søge støtte hos Sovjetunionen. I løbet af en kort periode blev Sovjetunionen og dets allierede Cubas vigtigste handelspartnere, og østblokken havde nu fået et brohoved på den vestlige halvkugle. Endda meget tæt på USA's grænser.

USA blev samlingssted for flygtninge fra det nye cubanske styre, og efter Castro i 1961 udråbte Cuba til en socialistisk stat, støttede USA, at flygtninge fra Cuba iværksætte et angreb på Cuba – den såkaldte Svinebugt-invasion – som imidlertid mislykkedes. Forholdet mellem USA og Cuba var derfor meget anspændt i begyndelsen af 1960'erne. Cuba frygtede yderligere invasioner med amerikansk støtte, og med opstillingen af missiler i landet håbede Cuba på, at det ville afskrække USA fra angreb.

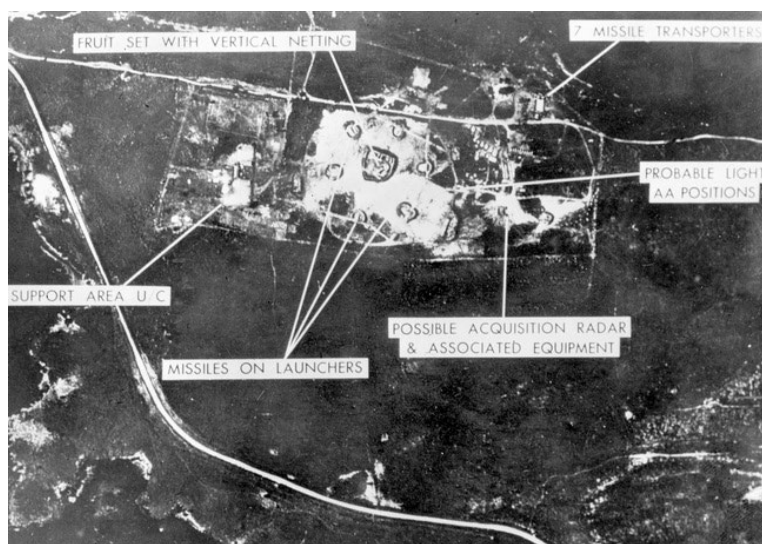
Samtidig var forholdet mellem USA og Sovjetunionen påvirket af, at den amerikanske politik i 1950'erne var præget af den amerikanske udenrigsminister John Foster Dulles (1888-1959), der var antikommunistisk indstillet. Dulles forsøgte at ændre amerikansk udenrigspolitik, idet det ikke længere skulle være inddæmning, men tilbagerulning, der skulle være strategien i kampen mod kommunismen. På trods af, at Præsident Eisenhower (1890-1969) valgte ikke at følge tilbagerulningsstrategien, var den amerikanske politik præget af en markant antikommunisme og en hård linje i udenrigspolitikken. Både over for Cuba og østblokken generelt.

Forløbet

På intet tidspunkt under Den Kolde Krig var verden tættere på en atomkrig end under Cubakrisen. Konflikten begyndte, da et amerikansk spionfly d. 14. oktober 1962 fløj over Cuba og opdagede, at affyringsramper til sovjetiske missiler var i færd med at blive opstillet. Missiler, der gjorde det

muligt for Sovjetunionen at ramme det amerikanske fastland med atomvåben langt hurtigere og mere præcist end nogensinde før. Hvis affyringsramperne blev gjort klar, ville det fundamentalt ændre magtbalancen mellem USA og Sovjetunionen, der på dette tidspunkt var klart domineret af USA. Konflikten bragte verden på kanten af en atomkrig og blev også en magtkamp mellem den amerikanske præsident John F. Kennedy (1917-1963) og Sovjetunionens leder Nikita Khrusjtjov (1894-1971).

Den amerikanske præsident John F. Kennedy (1917-1963) blev gjort opmærksom på problemet med de sovjetiske missilaffyringsramper d. 16. oktober, og den amerikanske regering fandt samtidig ud af, at der var skibe på vej fra Sovjetunionen med yderligere udstyr. Præsidenten nedsatte et råd, der skulle rådgive om krisen. For Kennedy var det uacceptabelt, at Sovjetunionen havde atommissiler på Cuba. Blandt rådgiverne ønskede flere, at basen på Cuba skulle angribes, men Kennedy valgte i stedet at igangsætte en karantæne af øen, så skibene ikke kunne nå Cuba. Derudover krævede USA, at allerede opstillede missiler skulle fjernes.

Luftfoto taget af et amerikansk spionfly på en overflyvning over Cuba. Det viser en missilbase og angiver de forskellige dele af anlægget. Bekymringen var stor, for at amerikanske mål nu kunne rammes på få minutter og med stor præcision.

Brinkmanship

Brinkmanship er en taktik i udenrigspolitik, hvor én eller flere parter i en konflikt søger at tvinge deres konfrontation helt til grænsen. Formålet er at presse modstanderne til at trække sig tilbage og gøre indrømmelser. Brinkmanship indebærer, at parterne tager risikable valg, der kan have katastrofale konsekvenser.

Begrebet blev brugt flere gange i løbet af Den Kolde Krig. Særligt under Cubakrisen blev strategien benyttet af både USA og Sovjetunionen. Da Sovjetunionen opstillede missiler på Cuba, som lå tæt på USA, var det et tydeligt eksempel på taktikken. USA's modsvar med en karantæne af Cuba var ligeledes et eksempel på brinkmanship. De to supermagter skubbede verden på kanten af en atomkrig igennem deres aggressive og risikable brug af brinkmanship.

Krisen nåede til et centralt punkt d. 24. oktober, da de sovjetiske fartøjer nærmede sig den amerikanske karantænezone. Hvis skibene var fortsat, ville det sandsynligvis have ført til en militær konflikt. Amerikanerne kunne ikke have accepteret, at Sovjetunionen ignorerede karantænen. Da skibene standsede og efterfølgende sejlede tilbage mod Sovjetunionen, tydede det på, at den militære konflikt kunne undgås.

Problemet var nu de missiler, der allerede var blevet stillet op på Cuba, og som USA krævede fjernet. Konfrontationen var stadig i gang og blev endnu mere dramatisk, da et amerikansk overvågningsfly blev skudt ned over Cuba d. 27. oktober. Det førte til, at amerikanerne forberedte en invasionsstyrke.

Selv om konflikten således stadig var utrolig tilspidset, var der løbende kommunikation mellem USA og Sovjetunionens ledere. 26. oktober havde Khrusjtjov sendt et brev til Kennedy, hvor han havde tilbudt at fjerne missilerne, hvis USA til gengæld lovede ikke at angribe Cuba. Dagen efter sendte Khrusjtjov dog en ny besked. For ikke at tabe ansigt tilbød Khrusjtjov at fjerne missilerne, mod at USA til gengæld fjernede landets missiler i Tyrkiet.

Den amerikanske regering svarede officielt på det første brev fra Khrusjtjov og lovede ikke at angribe Cuba, men ignorerede den anden henvendelse med krav om fjernelse af missilerne i Tyrkiet. I hemmelighed lovede USA dog at fjerne missilerne. Herefter var Cubakrisen løst, før den havde udviklet sig til en omfattende militær konfrontation.

Eftervirkningerne

Cubakrisen var den mest tilspidsede episode i en meget fjendtlig periode af Den Kolde Krig. Verden havde aldrig før været så tæt på en atomkrig. Som følge af den dramatiske episode blev der oprettet en direkte kommunikationslinje mellem Washington og Moskva. Den skulle hjælpe med at undgå faretruende situationer i fremtiden. USA og Sovjetunionen underskrev efterfølgende også flere traktater om atomvåben. På den anden side førte det til, at Sovjetunionen besluttede at udvide sit atomarsenal. Særligt omfanget af missiler, der skulle kunne ramme amerikanske mål, udvidedes betragteligt. Våbenkapløbet var langt fra forbi, men den sovjetiske indsats skulle ikke længere blive ledet af Khrusjtjov. Cubakrisen var sandsynligvis grunden til, at han i 1964 blev væltet. Resten af den sovjetiske ledelse kunne ikke acceptere den ydmygelse, Cubakrisen var udmundet i. Den nye sovjetiske leder Leonid Bresjnev (1906-82) var mere forudsigelig, og verden oplevede i årene efter Cubakrisen ikke samme type af tilspidset konfrontation.